VaV 1C/4/38/04 Výzkum podpory udržitelné výroby a spotøeby

- Pøíjemce dotace: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.
- Odpovìdný øešitel: Mgr. Jaromír Pacák
- Øešitelka: PhDr. Leona Kupèíková
- Spoluøešitel výzkumu: DHV CR
- Spoluøešitel: RNDr. Zdenìk Suchánek
- Spoluøešitel: Ing. Jiøí Vavøínek
- Termín realizace: záøí 2004 až prosinec 2005
- Zadavatel výzkumu: Ministerstvo životního prostøedí ÈR
- Finanèní podpora: Národní programu výzkumu I.

The project is focused on research of voluntary activities of the business sector in the area of sustainable production and consumption (SPC). The objective of the project is to develop proposal of voluntary tools programs from the perspective of SPC and strategies for achieving change of population’s consumption patterns. In the framework of the project a methodology for evaluation of use of voluntary tools of SPC by business sector are created..

Projekt byl zamìøen na výzkum dobrovolných aktivit – nástrojù a pøístupù - podnikatelské sféry v oblasti udržitelné spotøeby a výroby. Hlavním cílem projektu bylo zpracování návrhu programù pro podporu využívání dobrovolných nástrojù jak z pohledu udržitelné spotøeby a výroby, tak i strategií pro dosažení zmìny spotøebních vzorcù populace ÈR.

Co je udržitelná spotøeba a výroba?

Jedním z nejvìtších problémù poèátku 21. století se jeví neúmìrná výroba a spotøeba v bohatých státech planety. Ta nejen nadmìrnì zatìžuje životní prostøedí, ale mùže zpùsobovat i tíživé sociální problémy, jako jsou nelidské pracovní podmínky èi zamìstnávání dìtí v rozvojových zemích. Proto øada mezinárodních organizací (OSN, OECD, EU) i jednotlivých státù podniká rùzné aktivity na poli tzv. udržitelné spotøeby a výroby. Mezi tyto státy se øadí i Èeská republika.

Udržitelná spotøeba spoèívá v pøimìøené spotøebì a uvážlivém výbìru zboží a služeb. Pøihlíží se nejen ke kvalitì a cenì, ale i da faktorùm – napø. zda je výrobek šetrný k životnímu prostøedí èi zda se výrobce chová eticky. Rozhodování pøedpokládá pøístup k informacím. Udržitelná výroba je založena na ekonomickém rozvoji, který plnì respektuje limitované pøírodní zdroje a absorpèní kapacitu Zemì.

V záøí 2004 zahájil Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. ve spolupráci s DHV CR, spol. s r.o. práce na projektu VaV 1C/4/38/04 „Výzkum podpory udržitelné výroby a spotøeby“. Zadavatelem projektu je Ministerstvo životního prostøedí ÈR, které ho i finanèn podporuje v rámci Národního programu výzkumu I. Projekt je zamìøen na výzkum dobrovolných aktivit – nástroje a pøístupy – podnikatelské sféry v oblasti udržitelné spotøeby a výroby. Hlavním cílem projektu je zpracování návrhu programù pro podporu využívání dobrovolných nástrojù jak z pohledu udržitelné spotøeby a výroby, tak i strategií pro dosažení zmìny spotøebních vzorcù populace ÈR, které vycházejí z analýzy nástrojù udržitelné spotøeby a výroby používaných u nás i v

zahranièí. Øešitelé projektu se konkrétnì soustøedili na návrh programù podpory dobrovolných aktivit podnikatelské sféry ve tøech prùmyslových odvìtvích (prùmysl papíru a celulózy, stavebnictví a výroba domácích spotøebièù) a jejich pilotních realizací ve formì akèních plánù malých dobrovolných dohod. V rámci projektu je vypracována metodika umožòující hodnocení úèinnosti zkoumaných nástrojù a pøístupù udržitelné spotøeby a výroby v podmínkách podnikatelské sféry.

Prùbìh realizace projektu

Projekt je rozdìlen do ètyø etap. Úvodní etapa (záøí – øíjen 2004) se zamìøila na studium a obsahovou analýzu odborné domácí zahranièní literatury, èlánkù a další tištìných a elektronických dokumentù vztahujících se k udržitelné spotøebì a výrobì. Ke zkoumaným nástrojùm a pøístupùm udržitelné spotøeby a výroby byly vytváøeny rešerše, jež se staly pokladovým materiálem pro následný dotazníkový prùzkum a analýzu silných a slabých stránek, hrozeb a pøíležitostí uplatòování dobrovolných nástrojù udržitelné spotøeby a výroby v ÈR.

Souèástí úvodní etapy byla odborná diskuse a workshopy, jejichž cílem bylo iniciování diskuse a spolupráce významných aktérù ovlivòujících využívání dobrovolných nástrojù udržitelné spotøeby a výroby. Odborné diskuse a workshopu se zúèastnili zástupci výrobní i nevýrobní podnikatelské sféry, konzultanti, pøedstavitelé neziskových organizací, vysokých škol a akademické obce a pracovníci veøejné správy. V prùbìhu odborné diskuse se uskuteènilo první kolo dotazníkového prùzkumu. Druhé kolo se konalo prostøednictvím elektronické korespondence. Dotazníkový prùzkum se zamìøil na zjištìní stavu informovanosti odborné veøejnosti o problematice z oblasti dobrovolných nástrojù udržitelné spotøeby a výroby a poskytl významné údaje o možnostech uplatòování dobrovolných nástrojù udržitelné spotøeby a výroby v ÈR.

Ve druhé etapì (listopad 2004 – bøezen 2005) øešitelé využili informace získané z analytických šetøení a dotazníkového k prùzkumu spolu s výstupy z odborné diskuse ke zpracování analýzy silných a slabých stránek, hrozeb a pøíležitostí pro uplatòování dobrovolných nástrojù udržitelné spotøeby a výroby a jejich úèinnosti. Souèasnì bylo vytvoøeno instrumentarium dobrovolných nástrojù. Pro zpracování konkrétních programù podpory øešitelé rozdìlili nástroje do rùzných typù podle ètyø strategií udržitelné spotøeby (dematerializace, optimalizace – zmìnìná spotøeba, optimalizace – odpovìdná spotøeba, optimalizace – pøimìøená spotøeba).

V prùbìhu druhé etapy projektu byly podle kritérií koneèného produktu, potenciálu ekologizace a využívání alternativ, ochoty ke spolupráci a rozsahu používání dobrovolných nástrojù vybrány tøi odvìtvové systémy výroby a spotøeby pro následné vypracování konkretizovaných programù a mechanismù podpory dobrovolných aktivit podnikatelské sféry v oblasti udržitelné spotøeby a výroby. Vybranými systémy se staly výroba domácích spotøebièù, stavebnictví a prùmysl papíru a celulózy. V závìru druhé etapy øešitelé vytvoøili pro vybraná odvìtví návrhy programù podpory dobrovolných nástrojù z pohledu udržitelné spotøeby i výroby a stanovili rùzné formy této podpory.

Tøetí etapa projektu (bøezen 2005 – záøí 2005) se soustøedila na vypracování tøí odvìtvových programù a mechanismù podpory dobrovolných aktivit podnikatelské sféry pro vybrané odvìtvové systémy a návrhy jejich pilotní realizace. Zároveò byla dopracována metodika pro vyhodnocování používání dobrovolných nástrojù udržitelné spotøeby a výroby v podmínkách podnikatelské sféry.

V první èásti tøetí etapy øešitelé uskuteènili dvì kola polostandardizovaných rozhovorù s odborníky a odbornicemi zastupujícími vybraná prùmyslová odvìtví i spotøebitelské organizace. Cílem rozhovorù bylo konzultování dosavadních výsledkù projektu a vytìžení maximálního množství informací z daných odvìtví, které byly využity pøi vytváøení programù podpor dobrovolných nástrojù a metodik jejich vyhodnocování. Následnì byly programy podpory podrobnì rozpracovány pro jednotlivá odvìtví zvláš•.

Udržitelná spotøeba a výroba

Základní princip udržitelné spotøeby nespoèívá v pouhém omezení spotøeby – nýbrž ve zmìnì chování spotøebitelù a

spotøebitelek. Hlavním smyslem používání výrobkù a využívání služeb zùstává uspokojení základních potøeb spoleènosti a zlepšování kvality života, zároveò však spoèívá v minimalizaci spotøeby pøírodních zdrojù, používání toxických látek, produkci odpadù a škodlivin v prùbìhu celého životního cyklu výrobku èi služby.

Udržitelná výroba je v souèasnosti realizována pøedevším pomocí konceptu dematerializace, která se zamìøuje pøedevším na sledování bilance materiálù a energie v prùbìhu prùmyslových a spotøebních procesù a internalizaci nákladù s cílem zvýšit ekonomickou efektivitu. Prùmysl je nejen výrobcem ale i významným spotøebitelem, proto by mìl být zároveò zapojen do procesu optimalizace nebo-li zmìnìné spotøeby, která je založená na zvýšené odpovìdnosti spotøebitelù. Základem zmìnìné spotøeby je zvýšení zodpovìdnosti spotøebitelù podpoøenou vládou a prùmyslem, vìdomý výbìr založený na dostatku informací osvìty, uvážlivý výbìr na základì trvanlivosti a odpovìdnost a vìdomé využívání výrobkù a služeb.

Dobrovolné nástroje a pøístupy udržitelné spotøeby a výroby

Dobrovolné nástroje pøedstavují takové èinnosti, pøedevším podnikatelských subjektù, které tyto subjekty zavádìjí na základì svobodného, dobrovolného rozhodnutí a které jsou nad rámec požadavkù legislativních norem. Dobrovolné nástroje se øadí do skupiny preventivních nástrojù, tzn. že se soustøedí na odstraòování samotných pøíèin vznikajících environmentálních problémù…- umožòují nasmìrování výroby a spotøeby na environmentálnì šetrnìjší výrobky a služby… Zdroj: Rámec programù udržitelné spotøeby a výroby ÈR